

Paul Constantinescu

Piano Concerto / Wedding in the Carpathians

Carmen Stoianov

1. Casa producătoare: HÄNSSLER CLASSIC
2. Data lansării: 03/05/2024
3. Inginer de sunet/înregistrare: Aki Matusch
4. Producție și editare: Karola Parry
5. Data și locul înregistrării: 10-12 decembrie 2023, Volkstheater Rostock
6. Solist: OLIVER TRIENDL
7. Dirijor: MARCUS BOSCH
8. Orchestră: NORDDEUTSCHE PHILHARMONIE ROSTOCK
9. Design Grafic: SPIESZDESIGN
10. Alte apariții anunțate la aceeași dată, sub același brand: IGOR STRAVINSKY – *SYMPHONY OF PSALMS / MASS / BABEL* și MARC-ANTOINE CHARPENTIER – *MASS FOR HOLY SATURDAY / REQUIEM MASS*

Nu aş trece sub tăcere rezonanța celor două lucrări alese din vasta creație a lui Paul Constantinescu, nu doar în epoca la care au fost create și nici astăzi, când aura lor se menține neştirbită. Prima cronologic, poemul coregrafic într-un act *Nuntă în Carpați* (1938, titlul inițial: *O nuntă în Fundul Moldovei*, libret Floria Capsali și Mitiță Dumitrescu), cu premieră în același an (*Opera Română* / regie și interpretare Floria Capsali, dirijor George Georgescu, 27') a fost distinsă cu *Premiul I "George Enescu"* la 27 mai 1938; cea de-a doua, *Concertul pentru pian și orchestră* (1952), cu primă audiție în 1953



(*Filarmonica bucureșteană* / Valentin Gheorghiu, dirijor Constantin Silvestri, 24'50") a primit *Premiul de Stat* pe anul 1954. De atunci, pe parcursul deceniilor, numărul și calitatea versiunilor interpretative ale ambelor lucrări dar, mai cu seamă cele ale *Concertului pentru pian și orchestră* au crescut exponențial demonstrând, fără îndoială, confirmarea valorii celor două partituri și apetența publicului pentru noutatea viziunii componistice. Versiunea de față vine ca o ultimă – deocamdată! – confirmare în același sens.

Amprenta CD-ului *HC 24014* este unitară și constă / se citește din alegerea celor două partituri care constituie proiectul anunțat de *DEUTSCHLANDFUNK KULTUR*: spirit concertant, de tip "conquista" – în care nimic nu poate trece neobservat, de la minima insinuare la afirmarea cu deplin temei, cu forța conștientă de adevărul dreptei alegeri a partiturilor și a căilor de acces la ele ale interpreților.

Așa ni se dezvăluie una din "rețetele" sigure, grație căreia nu doar orice auditor este capacitat ca meloman, ci orice meloman poate deveni un fervent iubitor al spiritului muzicii românești, urmând ca – în mod sigur – să vrea să-i cunoască, să-i urmeze și să-i înțeleagă cât mai plenar esența. Cu alte cuvinte, nu este doar un CD de prezentare, ci împlinește rolul de "ghid" avizat, fiind complementar oricărei acțiuni în plan diplomatic a României, împlinind harta lumii muzicii generosului secol XX cu lumina și scânteierea a două lucrări definitorii pentru gândirea, devenirea și creația autohtonă: *Concertul pentru pian și orchestră* și poemul coregrafic într-un act *Nuntă în Carpați* – conform cu ordinea lor pe CD.

Revin cu corecții la fraza abia încheiată: titlurile enunțate de mine sunt cele românești, originale. Pe *booklet*-ul ce însoțește această realizare *Deutschlandfunk Kultur / Hänssler Classic* (și-a serbat centenarul acum 5 ani!) apare ceea ce ați citit în titlul recenziei: versiunea engleză; dacă la aceasta adăugăm că și *booklet*-ul însoțitor este bilingv: limbile germană-engleză – este cât se poate de clar că s-a dorit realizarea unui CD a cărui circulație internațională să fie facilitată și asigurată inclusiv prin informațiile ce îl însoțesc. La acest capitol subliniez semnătura muzicologului Irina Paladi, care a condensat "rotund" și complex multitudinea de informații privind compozitorul, acordându-le cu subtitlul atât de inspirat ales: *Paul Constantinescu și fascinantele sale melodii*. Într-adevăr, idiomurile melodice românești și de natură sud-est europeană inundă cele două lucrări ce definesc perfect stilistica "paul-constantinesciană" – dacă îmi este permisă această exprimare: logica întreteserii și a curgerii continue, melanjul subtil tono-modal cu victoria dinainte anunțată a elementului secund din sintagmă (care cunoaște lecția insinuării și a dominării), acroșând cele mai tainice fibre ale simțirii românești. Balansul tono-modal a fost una din probele de foc prin care Paul Constantinescu a trecut de fiecare dată folosind și pavăza protectoare a cântării de strană și pe cea a spiritului lăutăresc atent calibrat dar și demonstrând o abilitate aparte în a gestiona substanța melodică de extracție folclorică supusă riguroaselor legi ale tratării în lucrări de tip simfonic-concertant. Pe această ultimă direcție a adăugat noi și necesare căi de tratare

și dezvoltare motivică față de cele notate în cunoscutele tratate ale lui Vincent d'Indy și, mai ales, Hugo Riemann.

Ori de câte ori ne raportăm la lucrările lui Paul Constantinescu – și nu le am în vedere doar pe cele înscrise pe CD-ul de față, ci privesc întregul creației sale – nu putem să nu le simțim, la modul cel mai propriu, vibrația. Mă întreb, poate justificat: o facem doar noi, românii?

Recunosc că, atunci când am avut pentru prima dată CD-ul în mână, întrebarea mea a fost: pe ce cale, prin ce portal, doi reputați muzicieni și un colectiv de instrumentiști la fel de valoros au reușit să treacă împreună (și subliniez: **împreună!**) dincolo de limitele propriei lor formații muzicale pentru a dezghioaca atât de unitar și de complet înțelesurile unei muzici în care pulsează, prezent și fascinant, acel tip de “sud-est-europenism” complex de “aproape miez de secol XX”? Prin ce oglindă (așa cum ne-a învățat practica davinciană de codare a informației) au citit și restituit textul muzical? Cum au reușit să-i descifreze codul secret și apoi să-i recompună logica într-un alt cod, cel al justei recitiri? Căci asta am înțeles eu la capătul unui repetitiv traseu auditiv de care mărturisesc că nu mi-a fost ușor să mă desprind și la care am revenit și în alte momente în care am simțit, din nou, nevoia imersiunii în ocean sonor – și asta doar pentru că Oliver Triendl, Marcus Bosch și *Norddeutsche Philharmonie Rostock* vorbesc, la propriu, o uimitor de curată limbă muzicală românească!

Oliver Triendl este pianistul a cărui virtuozitate mereu cumpănită (pentru a nu atinge expresii paroxistice) te poate duce cu gândul la acel tip de *maestro* pentru care experiența celor aproape 100 de partituri concertante de certă complexitate și diversitate stilistică din repertoriu determină tot atâtea căi de abordare devenite atuuri în “scenarii” sonore mereu rescrise.

Cine este Marcus Bosch? O baghetă de elită, recunoscută prin capacitatea de a recalibra continuu sonoritățile, pe o plajă extinsă de stiluri și maniere, captând mereu noi “fațete”; combustia, explozia coloristică și nevoia unui concertant în date subtil jucate dramaturgic – de la solistic, dialog sau aliaj timbral la tonuri compact velutate – să fie datorate esenței școlii germane, îndelungii practici pe scena lirică sau rădăcinilor sale de familie (latine prin excelență: braziliano-italiene)?

Prin instrumentiștii ce îl compun, fiecare cu certe valențe solistice, *Norddeutsche Philharmonie Rostock*, ansamblu care și-a serbat deja centenarul, se dovedește a fi instrumentul perfect ce poate crea osmoze stilistice și în planul strict interpretativ/recitirea unor partituri din varii sfere spirituale (școli componistice) și în cel al echilibrării dialogului/colaborării cu personalități distincte de muzicieni.

Cunosc și recunosc soliditatea formației muzicienilor pe care îi felicit că au avut, efectiv, curajul de a înfrunța și surmonta cu succes dificultățile în primul rând de ordin stilistic ale celor două partituri; le cunosc și le recunosc extrem de nuanțata diversitate a arcurii și armonizării pe epoci, stiluri, maniere, influențe pe care practica lor îndelung consolidată prin diacronia generațiilor o pune în “cheia justă” de fiecare dată. Realizările o confirmă, chiar

și atunci când sunt însoțite de mirări, așa cum mi-am exprimat-o și eu, dinainte de a le asculta versiunea.

Mi-am răspuns după o primă audiție. Și m-am reîntors de “n” ori la documentul sonor pentru a-mi verifica răspunsul; îl mențin și, ca atare, vi-l destăinuiesc. O fac din perspectiva total subiectivă – și muzicienii au dreptul să fie subiectivi, nu-i așa?!? – a celei pentru care *Concertul pentru pian și orchestră* de Paul Constantinescu nu poate fi decât lucrarea concertantă românească nimbata de atât de doritul “number one” pe listă. L-am ascultat de atâtea ori în magistrala versiune interpretativă Valentin Gheorghiu – Constantin Silvestri – *ORTF* încât mi s-a imprimat perfect în aură și nu pot gândi decât prin prisma ei. De la acest punct am pornit în explorarea stilistic-interpretativă oferită de Oliver Triendl – Marcus Bosch – *Norddeutsche Philharmonie Rostock*. Menționez că nu am făcut-o în cheia unei audiții comparate deși tentația – iată, o mărturisesc acum – a existat și nu s-a lăsat lesne îndepărtată...

De regulă, în comentarea unor lucrări concertante se caută tocmai dialogul în datele lui de politețe, buna înțelegere *solist-tutti*. În viziunea mea, *Concertul pentru pian și orchestră* de Paul Constantinescu, așa cum l-au înțeles muzicienii de elită care au realizat “recitirea” pe acest *CD* nu este o lucrare “respectuoasă”; nu este – de departe – nici o lucrare a fuziunii, a bunei înțelegeri de care vorbeam. Aici orchestra urmează, susține și confirmă linia trasată viguros și fără discuție de pian; așa a fost gândit de compozitor. Asta au înțeles dirijorul Marcus Bosch și pianistul Oliver Triendl, cel din urmă impunând și dispunând dictatorial. Și, totuși, nu există momente de “generoasă antantă”? Ba da, sunt – dar tratarea lor pare, mai degrabă, de natură concesivă, un fel de negociere continuă, atent balansată.

În partitura lui Paul Constantinescu, de la bun început, de la neobișnuitul *Sostenuto*, pianul este cel care dă linia; lui i se supune orchestra, a cărei timbralitate și forță pare a nu reprezenta decât un receptacol în care recunoaștem pregnanța de necontestat a impulsului creator cu năzuința sa către înaltul cucerit treptat. Aici, pianul desenează curbele de mișcare ale unui cal neîmblânzit care poate scăpa de sub control, exact atunci când ai sentimentul că totul pare a tinde către buna cuplare a intențiilor de o parte și de alta. Traseul către limpiditate implică năvălnicie nesupusă și imprezibilitumultoasă. Ca atare, pianistul s-a îmbrăcat în “straiul” concertant “paul-constantinescian”, conformându-se literei și spiritului acestei partituri. Nu există niciun moment retragere din prim plan, ci doar explorarea nonsonorului, regândirea traseului de urmat. Pianistul este “acolo”, “există” și atunci când instrumentul lui “tace”, când efectiv respectă pauzele din partitură sau doar se retrage, strategic, în plan secund.

Ceea ce a reușit magistral Oliver Triendl este să i se simtă permanent voința de sunet, voința constructivă, nevoia de a amprenta spațiul sonor cu vigoarea noului sub forma unor *pattern*-uri de concepție pe care ești surprins să le întâlnești în spiritualitatea altei culturi decât cea în care a fost zămislită

lucrarea, mai cu seamă atunci când vorbim despre o aparent ireconciliabilă dualitate: cea a spiritualităților română și germană.

Revin la emoția și fermitatea solemnă a *Sostenuto*-ului ce precede *Allegro*-ul (partea I), creând ineditul: contrast tempo-stare; coloritul dialogului solist-orchestră este puternic reliefat, solid, solemn, sobru dar nu sumbru; Oliver Triendl inspiră rigoare și condescendență, pianistica sa răbufnind cu strălucire imediat ce sonoritățile de fanfară îi mijlocesc deschiderea portalului, dându-i “nezăgăzuirea” de care, totuși, nu abuzează, ci o face în datele unui control și ale unei supervizări fără niciun moment de relaxare. “Modelul” pianistic este însăși prezența dualității în ipostază substantival-verbală: prezență/existență (verbe: a fi/a exista). Pianul declină și conjugă în același timp; e descriptiv și dinamic. Simți verbalitatea în plăsmuirile substantivale, după cum simți durarea substantivală în treceri, în parcursul terasat.

De altfel terasarea rămâne și ea la același nivel de amprentă inclusiv în orchestră: contururile nu se modelează prin rotunjimi mlădiate ci, chiar și acolo unde rotunjimea există, se simte urcușul în trepte cu muchii patinate, erodate de timp și deasă trecere-petrecere... Așadar, aceeași terasare translează în orchestră. Aici, concepția lui Marcus Bosch este limitativă, secondând pianul, dar având și intenții materializate de a-i favoriza, impulsiona și motiva “inrările” în sonor. Ca atare, peisajul de fundal al orchestrei și intervențiile sale de prim-plan au aceeași concepție terasată, asemenea descoperirii orizontice care mereu aduce în față o nouă perspectivă, fie că aceasta se impune prin pregnanță, fie că dă senzația unei vălurii cețoase de nuanță rafinată, ascunsă în cutele unei căutate nelămuriri ce nu se dorește, cu niciun chip, dezvăluită. Dar există, totuși, scurte revărsări generoase ale fluxului orchestral, condus măiestrit dinspre profiluri alpestre spre zăgazuri de topire a oricăror ierni de suflet.

Așteptarea, suspansul, “ivirea”, creșterea de la acel prim sunet, au gradare cumulativ gândită pe ample suprafețe, de-a dreptul cinetice, cvasicinematografice. *Allegro*-ul primei părți și rondoul final sunt covârșitoare ca emoție și trăire, oscilând între festiv, dinamic, dramatic, impozant, detaliere solistică, vigoarea expunerilor ritmice egale în care repetitivul tetracordal și patosul eroic dialoghează de pe poziții egale.

Prezență, impuls, torent și trăinicie – robustețea este manifestă, cu o incandescență de tipul focului viu, cu bucuria imprevizibilului joc al aparițiilor flăcării, copleșindu-ți simțurile. Există aici, în părțile extreme ale *Concertului*, un elogiu al dansului, al trăirii, al imprevizibilului, al spiritului ce se dorește năvălaș, al unui fel de curiozitate aproape adolescentină, ca triumf al “juventuții”.

Nu există momente de *respiro*, calm, domoală așezare? Le-am perceput mai degrabă ca foc mocnit, un fel de “izbuc” (controlat și el) ale cărui reguli sfidează orice așteptare și imprimă o veșnică tinerețe partiturii sau, efectiv ca “respiro” necesar mutării privirii în altă direcție, deschiderii unui nou orizont, adunare de forțe în vederea cuplării la o altă oportunitate de manifestare.

De un lirism special, nuanțe bucolice, liniște plană de câmpie și descoperirea unui peisaj aparent dormitând sub soare arzător este partea secundă a *Concertului*, în care descoperirile orizontice în continua lărgire a diafragmei unui aparat fotografic dispus să surprindă instantaneul sunt contrazise de suflul emoțiilor și al trăirilor. Peisajul se însuflețește: picturalul prinde viață, chiar dacă nota de visare rămâne cea care domină partitura. Nu-ți da răgazul de a te întreba, ci te reduce la condiția de “supus în admirație” – așa aș încheia periplul meu în “focul viu” concertant oferit de pianistul Oliver Triendl și de dirijorul Marcus Bosch la pupitrul *Norddeutsche Philharmonie Rostock*.

Același “foc viu”, același incendiar cinetism al glumei și al dansului, al acumularilor de tensiune și al cuceririi spațiului sonor în vederea unei dominări hegemonice – de această dată a culorii orchestrale pure – în cele 11 stanțe ale poemului coregrafic *Nuntă în Carpați*.

Instrumentiștii – fie solistic ca “personaje”– fie în aliaje, fie în generoase vârtejuri ale momentelor de *tutti* și-au dovedit, sub conducerea atentă a lui Marcus Bosch, capacitatea de a coopera în sensul clădirii unui organism ale cărui vigoare și vivacitate au fost continuu celebrate la cote maxime. Substantivul dispăre, face loc verbului. Dansul și edulcorarea unor trăiri ce respirau amintire, regret sau adunare de forțe în vederea expandării lor s-au simțit puternic pe datele dramaturgiei unui scenariu ce se lăsa citit în transparențe și irizări imprimate pe retina memoriei auditorilor. Ieșită de sub dominația pianului solist, orchestra își dezvăluie plenar resursele de care dispune în crearea unei temporalități în care suita stărilor se face prin decupeuri ingenios înlănțuite și în care simți același cinetism de-a dreptul cinematografic care te face să vibrezi la unison cu fiecare nouă ipostază sonoră. Melodia este încoronată “Regină”, alături de Ritmul - “Rege” și asta face ca osmoza să fie deplină într-un colorit instrumental aproape dramatic prin ostentativa cerință continuă de a se impune percepției și atenției. Să fie mozaic, să fie caleidoscopică etalare, să fie *puzzle*?!

Materialul folcloric de dublă extracție – pe de-o parte culegerile din acea parte de Bucovină iar pe de altă parte cel din Țara Oașului și-au aflat o tălmăcire la înalte cote, expresia românească fiind atât de prezentă încât rusticitatea pură pare de-a dreptul palpabilă prin fiorul autenticității ce învăluie contururile. Am reținut puternica impresie conferită de accentele ce-și cereau dreptul de a străbate dincolo de freamătul rimic al partiturii. Totul respiră rafinament ca înțelegere și abordare, bun gust suveran, chiar și în momentele de expresie tipic lăutărească, excelent puse în pagină sonoră.

Și așa se dovedește că până și în ceea ce puteam considera că este doar apanaj al spiritului românesc poate deveni – și chiar se cere a fi! – un dar adus în lumină tocmai pentru că suntem datori a da lumii socoteală de el în aceeași măsură în care știu să o facă cei care îl vor da mai departe. Au făcut-o, de o manieră magistrală, demonstrând înțelegerea perfectă a gândirii și esteticii “paul-constantinesciene” pianistul Oliver Triendl și dirijorul Marcus

Bosch la pupitrul *Norddeutsche Philharmonie Rostock* pe CD-ul HC 24014 – un *Hänssler Classic* de excepție!

SUMMARY

Carmen Stoianov

Paul Constantinescu

Piano Concerto / Wedding in the Carpathians

One of the newest record releases of the well-known independent record label Hänssler Classic is the one included in the catalog under the number HC 24014; this Deutschlandfunk Kultur project, a Deutschlandradio 2023 production (like many other Hänssler Classic creations) is entirely dedicated to one of the most appreciated voices of Romanian music composition: Paul Constantinescu, the creator who has fully realized the insertion to the point of fusion of the Romanian spirit into the Western tradition and demonstrates the openness of the doors of capturing, circulating and cherishing his music. The *Concerto for piano and orchestra* (1952) and the choreographic poem *Wedding in the Carpathians* (1938), works that were prize-winners at the time of their world premiere, benefit from a high level of interpretation, demonstrating the appreciation that Paul Constantinescu's music and, by extension, the Romanian school of composition, receives in Germany. The centennial orchestral ensemble *Norddeutsche Philharmonie Rostock*, the reputed baton of Marcus Bosch, an experienced conductor with a wide stylistic range, and the pianist Oliver Triendl, recognized for his attachment to Romantic and contemporary music, demonstrate in this CD their ability to approach and play Romanian music in the authenticity of its musical identity.